

אור החיים במדבר פרק כ פסוק ח (פרשת חקת)

(ח) קח את המטה וגוי ויקדש בס. פרשה זו רבו עליה כל מפרשי התורה, ותרתי בה לאור באור החיים, וקודם שנעמוד על פשוט של כתובים נקדים להבין מה היתה שגגתו של משה בענין זה אשר היה סיבה לגזירתו, וראיתי שנאמרו י' דרכים בענין בדברי

מפרשי התורה והן הנה בקצרה

(א') רש"י ז"ל פי' ששגגת משה היתה כי ה' אמר אליהם דברו והוא הכה

(ב') רבי אברהם אבן עזרא פירש שהשגגה היתה שגרום שלא נתנה הסלע מימיה עד הכאה ב' במה שאבד הכונה בפעם א' לצד

מריבת העדה

(ג') הביאו הנזכר כי הקפדת ה' היתה על שהכה ב' פעמים שאם היה מכה פעם אחת לא היתה הקפדה כי הדיבור לסלע היא

ההכאה

(ד') הביאו הנזכר שהקפדת ה' היתה על שלא אמרו שירה על המים כמו עלי באר

(ה') הביאו הנזכר שהקפדת ה' היתה על שאמר לבני אל חי המורים ואין ראוי לאיש חסיד לתעב ולזלזל בבני אברהם יצחק

ויעקב וגו'

(ו') הר"מ (רמב"ם בח' פרקים) פירש כי הקפיד ה' עליו על אשר נתרננו על העדה ומסיבה זו חשבו כי גם ה' בכעס עמהם אשר לא

כן היה

(ז') רבינו חננאל והסכים אליו רמב"ן שהקפדת ה' היתה על אשר אמר נוציא לכם מים ולא אמר יוציא לכם שמזה טעו ישראל

וחשבו כי הם בחכמתם עושים את המעשה כי לא היה להם רמז כי ה' הוא העושה הנס ולזה הקפיד ה' ואמר לא האמנתם בי

להקדישני וגו'

(ח') מ' הכהן פירש שהקפדת ה' היתה על מאמר משה המן הסלע הזה וגוי, וכוונת משה היתה לצד יכולתו אם לא בכח הנאדר

וחשבו האנשים שלא יוכל ה' להוציא מים מן הסלע, וזו היא שגגת משה, והביא ראיה לפירושו ממה שאמר הכתוב (תהלים קו)

כי המרו את רוחו ויבטא בשפתיו וגו'

(ט') הר"י אלבו בספר העיקרים ישב שהקפדת ה' היתה על שלא נתעוררו משה ואהרן מעצמן להוציא להם מים והיו מרעידים

ישזה יורה מיעוט הבטחון וגו'

(י') בעל מעשה ה' שפירש כי היה ויכוח בין משה ובין ישראל שישאל היו רוצים להוציא להם מים ממקום אחר שחפרו אותו

הם ולא רצה משה לדבר לאותו סלע שחפרו הם ונתכעס משה וזרק המטה בידו לא להכות אלא בכעס ובדרך מקרה הכה המטה

בסלע וכו' יעיין שם דבריו

הנה כל העשרה דרכים אינם מוציאים אותנו ידי חובת האמת, וצא ולמד מה שטען רמב"ן על ג' מהם ודחאם, ומה שטען ראב"ע

על ג' אחרים ודחאם, ואני טוען על השאר והם, דרך א' של רבינו חננאל שבחר לו רמב"ן שהקפדה היתה על שכונה לעצמו

המעשה ואמר נוציא וגוי' הלא ידוע היה משה לשלוחו של מקום וכל מעשיו הנם בכח האל, ולו יהיה כי כחו של משה הוא הלא

מגדולת העבד גדולת האדון נודעת בפרק מרובה, ועוד הלא תמצא בפרשת בא אל פרעה אמר הכתוב (שמות יב) ויקרא משה לכל

ישראל ויאמר אליהם משה וקחו וגוי' ולא אמר בשם ה', כי ודאי הדבר ידוע הוא כי הוא שלוחו של מקום, ועוד במה שלפנינו

מוכרח היה לומר נוציא לכם להיות כי הם המוציאים בדיבורם או בהכאתם שה' נתן ההוצאה בידם, ודרכו של הר"י אלבו אין

דעתי הולמו כי אחר שראה משה שה' מנע מהם מים ונסתלק הבאר איך יגש להוציא מים עד אשר ידע דעת הבורא ברוך הוא,

ומי יאמר כי ה' חפץ ליסרם, לזה הכרח היה הדבר להשתטח לפני ה' וה' יעשה הטוב בעיניו, ודרכו של בעל מעשה ה' עלה כולו

קמשונים ואין בו לא מלח ולא תבלין וקלני מזרועי לטרוח לדחות הדברים הדחויים במחילה מכבודו

ותרתי לי מנוחה בדברי הראשונים ז"ל ואמצא במדרש (ילקוט) וזה לשונם יען לא האמנתם וגוי' ד' חטאות כתובים כאן, לא

האמנתם, לא קדשתם, מעלתם, מריתם, לא האמנתם שלא אמרתי לכם להכות והכיתם, לא קדשתם להביא מים מכל סלע

שרוצים, מעלתם שאמרתם המן הסלע הזה, מריתם שאמרתי לכם ודברתם אל הסלע שנה עליו פרק אחד ועברתם על דברי עד

כאן לשונם, ועל פי מדרש זה נעמוד על פירוש אמרי קדוש במאמר קח את המטה ודברתם אל הסלע וגוי' והוצאת להם מים מן

הסלע, ויש להעיר א' למה יצו ה' לקחת המטה כיון שהוצאת מים הוא בדיבור לבד, ב' למה חזר לומר והוצאת להם מים אחר

שאמר ונתן מימיו, ג' הוצרך לומר פעם ב' מן הסלע ולא הספיק בזכרונה בסמוך, הנה לפי המדרש נתגלה לנו כוונת הכתוב

למפרע על נכון, כי מה שאמר קח את המטה הוא להורמנותא דמלכא והוראת היות בידו כח עליון ולא להכאה, ולא חש לטעות

שהוא להכאה ממה שאמר בפירוש ודברתם ומשה לא עשה כן והכה והוא חטא הראשון שאמר בעל המדרש, ומאמר ודברתם

אל הסלע הוא שישנה עליו פרק אחד והוא לא עשה כן והוא חטא הב', ומאמר והוצאת להם מים מן הסלע ונתכוון במאמר זה

לומר אפילו מסלע אחר כהם חפצים להוציא להם ממנה הוציא להם מאיזו סלע שירצו, ולזה גם כן הזכיר פעם ב' הסלע ולא

סמך לזכרון הראשונה כי לא זאת הוא מה שהזכיר, והוא לא עשה כן והראיה ממה שאמר להם שמעו נא המורים זה יגיד שהיו

מורים איזה דבר, וממה שגמר אומר המן הסלע וגוי' יגיד כי היו מורים בסלע לומר מסלע זו והוא אומר המן הסלע הזה וגוי'

פירוש שסלע זה אינו ראוי להוציא מים, נמצאו ביד משה ב' שגגות אחרים, א' שה' אמר הוציא להם מסלע שיחפצו והוא לא

עשה כן, ב' שעשה להם החלט האפשריות באומר המן הסלע וגוי', והם הב' חטאות שמנה בעל המדרש שני ושלישי

וחל עלינו חובת גברא לתת טעם לאיש האלהים על ארבעת השגגות אשר אינו ראוי לאחת מהנה

ונראה כי משה עמד על מאמר ה' בחכמה ולצד עוצם יראתו בה' שגג, וזה יצא ראשונה, מה שאמר לו ה' קח את המטה הבין בו

ב' דרכים, א' להכאה וא' להורמנא ולכח עליון בידו שבאמצעות המטה שבו חקוק שם המפורש יעשה פלא, והאמת שיותר צודק

פשוט של דברים על להכות בו כי לטעם הב' הוא צד רחוק קצת, והגם שמצינו שאמר לו ה' (שמות ד) ואת המטה הזה תקח בידך

אשר וגוי', שם היה עושה פעולות במטה, וזכרון ההכאה בא במאמר ה' בסמוך והוצאת להם מים מן הסלע, שלא היה צריך לומר

אחר שאמר ודברתם וגוי' ונתן מימיו וכמו שדייקנו למעלה, והבין משה כי כוונת ה' היא לומר לו שלא דבור לבד יספיק אלא כח

המעשה שיעשה שבו יוציא מים, ובזה גילה סופו על תחילתו כי לקיחת המטה היא לעשות בה מעשה להוציא המים מן הסלע,

והגם שעלה על דעת משה פירוש שנתכוין לו ה' כמו שאמרנו שבא לומר שיוציא מסלע אשר יחפצו, הטה לפירוש פירוש על לצד

שקדם לו מאמר לקיחת המטה לא נראה בעיניו שתהיה לקיחה לבד מבלי עשות בה דבר, והגם שאין הכרח זה הכרח, בסמוך

אבאר על נכון טעם הטייתו למה שעשה, ומאמר ודברתם וגוי' פשוט הענין הוא מלבד מעשה המטה עוד כי צריך שידברו לה

בפירוש הוציא מימך, והוא מה שהבין משה ולא עלה על דעתו כי מאמר ודברתם הוא שישנו עליו פרק אחד

והמשכיל בעין השכל יראה כי השתנות משמעות מאמר ודברתם ישתנה כפי כוונת מאמר קח את המטה, כי הדעת נותנת שאין

הסלע בעלת חי שתבין דבור בני אדם כשידבר אליו משה אלא בא' מב' דרכים, או באמצעות הכאה במטה אשר בו שם המפורש

חקוק יעורר כח המחיה שבה, כמו שפירשתי במקום אחר שאין לך בצמחים שאין לו חלק חיוני כפי תכונתו, ואותו יעיר בהכאת

שאמר לי הקדוש ברוך הוא. וחסא בזה, שמי שנתן כח באותו סלע להוציא מים הוא יתן כח בזו, כמו מי שאמר לשמן וידלוק יאמר לחומץ וידלוק.

ואינו נכון, שהרי אחרי שאמר ויקהילו משה ואהרן את הקהל אל פני הסלע אמר אחר כך המן הסלע הזה:

מטה שבו חקוק שם עליון כמו שכן הבין משה, או על ידי שישנו עליו פרק אחד של תורה שהוא חיי עולם מפה קדוש יעורר כח שבדומם ומזה יתעורר לתת מים, לזה אם נפרש קיחת המטה שהיא על ההכאה אין צורך לשנות פרק אחד שזה הוא הערתו, ואם נפרש קיחת המטה אינה להכות נצטרך לפרש ודברתם לשנות עליו פרק אחד, ולזה דעת עליון כשאמר קח את המטה שהיתה כוונתו קיחה לבד, היתה כוונתו במאמר ודברתם לשנות פרק אחד מה שאין כן משה שהבין קיחת המטה להכות פירש: ודברתם כפשוטו

ועל כל פנים לא נעלמו מעיני משה ב' הדרכים במאמר ה' קח את המטה, אבל פירוש ודברתם שהוא לשנות עליו פרק אחד אין זה פשוט של דברים שלא עלה על דעת משה פירוש זה, ודן בדעתו נביא ה' ואמר הנה לפני ב' דרכים, ואם אני עושה דיבור לבד ולא הכאה אני חושש שמא הפירוש האמיתי הוא להכות ומה גם שהוא יותר פשוט ועוד שהוא דבר רחוק שהדומם יתעורר בדיבור בן אדם כמו שכתבתי בסמוך, לזה אם אני מדבר בלא הכאה שלא כדרך שאמר ה' אין הסלע נותן מימיו ויתחלל שם שמים חילול גדול לעיני העדה אשר אני עושה הנס לעיניהם ואתחייב ראשי למלך, לזה יותר אבחר להכות ואטה לפירוש היותר צודק במשמעות מאמר קח את המטה ויקוים גם כן מאמר והוצאת להם מים וגוי' כמו שפירשתי, ולא הכאה בלבד עשה אלא בשיתוף הדיבור הכה ואמר לסלע תן מימך, ובוזה אין מיחוש שלא תתן הסלע מימיה ולא יתחלל שם שמים גם הטה לפרש כוונת המאמר והוצאת להם מים שהוא על ההכאה הגם שנכנס אצלו בדרך ספק שהכוונה הוא מסלע שיהיו חפצים מהטעם עצמו כי חש לפירוש שהבין שהוא להכאה ומה גם שהוא יותר מוטה כנזכר, ואם כן כשיבא להוציא מסלע אחר אפילו על ידי הכאה לא יתן מימיו לכשנאמר שאין כוונת ה' אלא על סלע הידוע ובוזה יתחלל שם שמים ח"ו, לזה אבחר להוציא מהסלע הידוע וכמו שדייק אל עליון במאמר ונתן מימיו שזה יצדיק שעל סלע הידוע שבו מים הוא אומר והוא בארה של מרים שמנע מימיו, והגם שאמר אחר כך והוצאת להם מים מן הסלע פירוש מן הסלע הידוע האמור בסמוך, ונמצא שכל כוונת משה לא היתה אלא: לחוש על דבר כבוד שמו יתברך ויצתה השגה באונס

ובזה מצינו טעם לכל שגגותיו של משה, טעם שהכה חש למה שנשמע מדברי ה' שצריך הכאה ואם כן בלא הכאה לא יתן מימיו ונמצא מתחלל שם שמים, ומה שלא שנה פרק אחד אין זה פשוט ודברתם ומשה לא הבין כן כיון שהבין שהמטה הוא להכות וכמו שכתבתי למעלה, וטעם שלא הוציא מים מסלע אחר כיון שאינו מוכרח במשמעות מאמר והוצאת להם מים שעל סלע אחר הוא אומר יש מיחוש שלא יתן ויש חילול ה' גדול, גם חשב כי למה יעשה נס חדש להוציא מים מסלע אחר באין צורך אליו, ודבר ידוע כי אין עושיין נס אלא לצד הכרח גדול, ומעתה אין להאשימו על מאמר המן הסלע וגוי' כיון שאין החלט במאמר ה' שאמר לו כן, לזה כשבאו ואמרו הוציא לנו מסלע זה אמר להם שמעו נא המורים לשון המראה ולשון הוראה כי היו מתכוונים לנסות כח: ועליון אם יוציא מכל סלע או מסלע זו לבד והיו מורים לו להוציא מסלע אחר, והקפיד משה על הדבר ואמר וגו'

ואל ירע בעיניך לומר שמה לא הבין אמיתות כוונת ה', כי אין הנביאות באה להצדיק בעיון ולזה תמצא שאמרו ז"ל (ב"ב י"ב א) חכם עדיף מנביא, ובמה שלפנינו לא נעלם מעיני משה גם כן המשמעות שנתכוון אליו ה' אלא שנפל לו ספק במשמעות אחר ומשום מיחוש כבודו יתברך הטה למה שעשה כנזכר ואחר שמצינו טעם למעשה נביא אשא עיני להבין מאמרו יתברך בהקפדתו במאמר יען לא האמנתם בי להקדישני, פירוש אתם עשיתם ההכרעה לצד חששא שהסלע לא תתן מים אלא אם תהיה הסלע הידוע ודוקא על ידי הכאה ולא הכרעתם לצד קדושת שמי להקדישני בהוצאת מים מסלע אשר ירצו הם ובלא הכאה שבזה היה ה' מתקדש לעיניהם כשיראו שאפילו הדומם כל שהוא מפליא לעשות בדיבור לבד ובהערי' בשנות עליה פרק אחד, והיה לכם: לבטל המיחוש בעוצם האמונה שהייתם צריכין לעשות

ועומק הדברים הוא שאם היו משה ואהרן עושים קידוש ה' הגדול באמצעות שהיתה העדה גם כן כולה שלימה וצדיקים היו מחליטים אמונת ה' בלבם שלימה והיה נגרש מהם חלק הרע והיה כח בהם להעמיד אמונתם לדורי דורות, ומעתה היו משה ואהרן נכנסים לארץ והיה משה בונה בית המקדש ואין חשש להשלכת חמתו על ישראל כשיהיו חוטאים כאמור בדבריהם (מדרש תהלים ע"ט), בפסוק מזמור לאסף וגוי' וכתבנוהו במקומות אחרים, וכיון שבא תיקון הדבר על ידיהם ולא עשאוהו נחלט הדבר ואמר ה' לכן פירוש בשביל זה גם לשון שבועה שלא יביאו וגוי', כי ראה ה' מה שעתידין לעשות באחרית הימים בארץ ישראל, וכמו שאמר להם משה עצמו (דברים ל"א) ידעתי כי השחת תשחיתו, ולזה אם יכנס משה לארץ ויבנה בית המקדש יצטרך ה' להשליך עליהם חמתו כשירשיעו ולא על בית המקדש ויכלו כל ישראל ח"ו, לזה אמר לכן לא תביאו וגוי', ודקדק לומר את הקהל הזה, אמרו במדרש (ילקוט) הזה אינכם מביאים אבל אתם מכניסים את כל ישראל לעתיד לבוא דכתיב וענתה שמה כימי נעוריה זה משה ואהרן עד כאן, ומתוכיות הדברים נשמע שאם היו מקדשים שם שמים לעיניהם היה הדור ההוא כדור שבן ידוד בא שיעביר ה' את רוח הטומאה ומלאה הארץ דעה את ה'

והשקית את העדה. דקדק לומר והשקית בכינוי, אולי שנתכוון לא' מב' דרכים, או לפי שהיו ישראל צמאים למים יצו ה' להשקותם שיעור שלא יהיו ניזוקין, כי זולת זה אם ישתו כחפצם לרוב צמאונם למים ישתו הרבה ויסתכנו וימותו. או ירצה כי ישקם ככל הצורך ולא יקפיד על הזיקם כי המים ההם נסיים הם בכל פרטיהם בין בהוייתן בין בפעולתם, והוא אומרו והשקית שהגם ירצו לשתות בהסתפקות אתה השקה אותם ככל הצורך, והוצרך להזכיר עדה ובעירם, להקדים העדה לבהמות, והגם שאמר הכתוב ונתתי עשב בשדך לבהמתך ואכלת וגוי' ואמרו ז"ל (ברכות מ א), שצריך להקדים מאכל לבהמתו ואחר כך הוא, כל זה אם אין סכנה בדבר אבל כשיש גדר סכנה חיי קודמין, ועיין מה שפירשתי בפרשה דרבקה (בראשית כ"ד) בהשקאת אליעזר וגמליו:

רבינו בחיי במדבר פרק כ פסוק ח (פרשת חקת)

(ח) והשקית את העדה ואת בעירם. מכאן שחש הקדוש ברוך הוא על ממונם של ישראל ודברתם אל הסלע לעיניהם. הסלע הזה הוא הצור שבחורב, והוא בארה של מרים על דעת רז"ל (תענית ט א). ומצינו לו בתורה ארבע שמות: "עין משפט", ו"צור" ו"סלע", ו"באר". עין משפט, הוא שכתוב בלך לך: (בראשית יד, ז) "וישובו ויבואו אל עין משפט היא קדש", ונקרא כן על שם שבו נדון משה. צור שנאמר: (שמות יז, ו) "הנני עומד לפניך שם על הצור בחורב", ונקרא צור על שם השכינה שנגלית שם, וכאן בקדש שלא נגלית נקרא סלע שנאמר: "ודברתם אל הסלע". באר, שנאמר: (במדבר כא, טז) "והיא הבאר אשר אמר ה' למשה". לפי שנסתלק במיתת מרים חזר עתה בזכות משה, ועל כן הזכירו בה"א הידיעה, שנאמר: "ודברתם אל הסלע"

ודע כי רבו הדעות בפרשה הזאת ונחלקו המפרשים ז"ל בחטאו של משה מה היה. דעת רש"י ז"ל כי משה רבינו ע"ה לא נצטוו בהכאה רק שידבר אל הסלע שיוציא מים בשמו של הקדוש ברוך הוא, שנאמר: "ודברתם אל הסלע", ומה שצוה עליו לקחת המטה לא בשביל ההכאה שהרי מצינו כל האותות שהיה משה עושה מטה האלהים בידו, כענין שכתוב: (שמות ד, יז) "ואת המטה הזה תקח בידך אשר תעשה בו את האותות". אבל החטא היה במלת "ויך" שהכה את הסלע ולא דברו כמו שנצטוו: "ודברתם אל הסלע", ועל כן חל העונש בשניהם כי שניהם הסכימו בהכאה ולא דברו, ובוזה היו מחלישין כח הנס שהיה ראוי הסלע להוציא מים במצותו של הקדוש ברוך הוא בדבור בלבד, ואלו נעשה כן היה השם מתקדש שהיו אומרים: ומה סלע זה שאינו יודע ואינו שומע מקיים דברי השם, ק"ו אנו. אבל כשנעשה ע"י הכאה היה פתחון פה אצל מחוסרי אמונה לומר שהיה

ענין נעשה בדרך חכמה ותחבולה ולא על דרך נס, ועל זה אמר: "יען לא האמנתם בי להקדישני לעיני בני ישראל", כי עם הדבור בלבד היו מקדשים שם שמים

ודעת הרמב"ם ז"ל (שמונה פרקים פרק ד) כי החטא למשה במלת "המורים" שכעס עליהם באמרו כן, ומשבא לכלל כעס בא לכלל חטא, והקב"ה דקדק עליו שיהיה אדם גדול כמוהו כועס לפני עדת בני ישראל במקום שאין ראוי בו הכעס, וכל כיוצא בזה בדין האיש החלול השם, מפני שתנועותיו כלן אל הצלחת העוה"ז והעוה"ב, ואיך יראה עליו הכעס והוא מן הפעולות הרעות ולא יבא כי אם מתכונה רעה בנפש, ועל זה אמר: "מריתם את פי", כי היו ישראל חכמים גדולים, אשה קטנה שבהם היתה כחזקאל בן בוזי, וכאשר ראוהו שכעס והוא ע"ה אין בו פחיתות מדה חשובו: כי הש"י כעס עליהם בבקשת המים, ולולא זה לא היה משה כועס, ואנחנו לא מצאנו בזה כעס להש"י, עכ"ל ז"ל

ודעת רבינו חננאל כי החטא היה במלת "נוציא", כי כשאמרו: "נוציא לכם מים", בלשון מדברים בעדס, ולא אמרו "יוציא" תלו הגדולה בעצמן, וחשבו קצת ישראל שכיון שנגלה הש"י על הצור בחורב וכאן לא נגלה, כי משה ואהרן עשו כן בחכמתן שהוציאו מים מן הסלע ולא מאת ה' היתה זאת, וזהו שאמר: "להקדישני" שאתקדש לעיניהם, והיה "לא האמנתם ביי" לשון יוצא אל בני ישראל

והנה הכתובים יסבלו במקצת דעת הרבנים האדירים האלה, אבל אין ענין הפרשה מתישב על הלב בפירוש אחד מהם, כי נכון היה פירוש רש"י ז"ל אלו היה הדבור בלבד נס ולא כן ההכאה, אבל בודאי ההכאה נס גדול כמו הדבור אצל הסלע הכל שוה, וכיון שאמר לו השם יתעלה: "קח את המטה", לא לחנם רק להכאה. גם דברי הרמב"ם ז"ל שאמר על עצמו שהתיר בזה קשר אחד מספקות התורה היו נכונים אלו מצינו כעס למשה, כי "שמעו נא המורים" היה תוכחה ולא כעס, ואהרן שנענש גם הוא לא כעס מעולם כי מדתו היתה מדת השלום. גם לפירוש רבינו חננאל ז"ל, אלו אמר הכתוב "מן הסלע הזה נוציא" דרך פשיטות היו תולין הגדולה בעצמן והיה פירוש נכון וברור, אבל בדרך התימה אמרו כן: המן הסלע הזה יש לנו כח שנוציא לכם מים, אלא שהקב"ה יפליא לעשות עמכם בדרך הנס. ועם כל זה הוא מתישב על הלב יותר מכל

וע"ד הקבלה: החטא היה במלת "פעמים" ועם זה נסתלקו כל הקושיות ונתרו כל הקשרים. ובאור הענין בסודו, כי השם המיוחד שירד על הר סיני הוא שנגלה בחורב על הצור שהוא מקום לה' משכנות לאביר יעקב, וכתב: (שמות לג, כא) "הנה מקום אתי ונצבת על הצור", וכן כתיב בחורב: (שמות יז, ו) "הנני עומד לפניך שם על הצור בחורב", וצוה לו בהכאה, שנאמר: (שמות יז, ו) "והכית בצור", ובאור "הנני", הנה אני, כי מדת "אני" במקומות רבים הוא השם המיוחד, ומפני שכל ישראל היו רואים בעיניהם כבוד ה' והיו יודעים בזה כי שם השם המיוחד, על כן לא הכה אלא פעם אחת אבל כאן בצור של קדש לא פירש לו כן ולא נגלה להם כבוד ה' כאשר נגלה להם שם, אלא שנצטוו לקחת המטה להכות הסלע לעיניהם, ועל כן הסכימו שניהם להכות "פעמים" כנגד הצור והשם, שחשבו שהשכינה עמהם בכעס וצריך להמשיך הכח והרצון מן הברכה העליונה מלפני ולפנים, והנה הם לא חטאו במחשבתם בזה כלל אבל חטאו היה מצד שלא נתקדש השם לעיני בני ישראל, וזהו: (דברים ג, כו) "ויתעבר ה' בי למענכם", וכתב: (דברים א, לו) "גם בי התאנף ה' בגללכם", וחשבו ישראל שמא הוא תשש כחו, וזהו החטא כי היה מעוט אמונה באלהים, והיה ראוי להאמין בו, ומזה אמר: "לא האמנתם ביי", לא שמתם אמונה בשמי, הוא האלהים אשר נקרא שם, הוא (תהלים קיד, ז) "אלוה יעקב ההפכי הצור אגם מים", וזהו לשון "מריתם ביי", הוא הנקרא בכל מקום: (שמות יז, א) "פי ה'", וכן אמרו במדרש: (איכה רבתי א, סא) (איכה א, יח) "צדיק הוא ה' כי פיהו מריתי", פיהו ופי סרסורו. והוא משל הסרסור והאדריכל שהזכירו רז"ל בבריאת עולם. ובמקום אחר הזכיר: (דברים לב) "מעלתם ביי", כלומר כפרתם בי בשמי, והנה החטא מבואר ומפורש בכתובים, כי מתוך מה שהכתוב מאשים אותם בלשונות אלו: "לא האמנתם ביי", "מריתם ביי", "מעלתם ביי", אנו מבינים במה היתה החטא הזה להם שלא חטאו אלא שגרמו. וכן דרשו: "מעלתם ביי", גרמתם שלא נתקדש השם. ויורה על זה לשון משה בתחנתו כשהיה מרצהו שאמר לו: (דברים ג, כד) "אשר מי אל בשמים ובארץ אשר יעשה כמעשיך".

ויש לך להתעורר כי כשם שמצינו בתחלת נבואתו של משה בסנה שנעשו שם אותות ראויין למדת הדין כענין המטה שנעשה נחש, וידו מצורעת, והמים דם, כן אמרו חכמי האמת בכאן כי בתחלה הטיף הצור דם, והוא שדרשו: (שמו"ר ג, יט) (תהילים עח, כ) "הן הכה צור ויזובו מים", ואין זיבה אלא דם, שנאמר: (ויקרא טו, כה) "כי יזוב זוב דמה". ולא מצינו בנבואת משה רמז זה, אבל בדברי הקבלה שהם נביאים וכתובים. דוד אמר: "הן הכה צור ויזובו מים", (ישעיה מח, כא) "מים מצור הזיל למו ויבקע צור ויזובו מים", וזה בלשון: (תהלים קיד, ח) "ההפכי הצור אגם מים", כלומר מדם למים. ולפי שחטאו בצור, היא הארץ שבפסוק בראשית, לפיכך היה עונשן שלא יכנסו לארץ מדה כנגד מדה

ונתן מימיו. היה ראוי שיאמר "ונתן מים", אבל אלו אמר כן היה נראה שהיו המים מתחת הסלע כמקצת סלעים שיש מעינות מתחת שרשיהם, ועל כן הזכיר "מימיו" להורות כי מגוף הסלע יצאו. אז יהיה פירוש "ונתן מימיו" הנגזרים מששת ימי בראשית, שכבר הזכירו רז"ל (אבות ה, ו) בארה של מרים מכלל עשרה דברים שנבראו בין השמשות. ומפני שבלשון "מימיו" יוכל אדם להסתפק אולי היה הדבר טבעי שיהיו מימיו מתחתיו מופקדים שם, לכך הוצרך לומר: "והוצאת להם מים מן הסלע", כלומר מגוף הסלע. והזכיר ג"כ לשון הוצאה שהוא לשון נאמר על דבר נס וחוף מן הטבע, כלשון: (בראשית טו, ז) "אשר הוצאתיך מאור כשדים", (שמות כ, ב) "אשר הוצאתיך מארץ מצרים". וכענין זה הזכיר ישעיה ע"ה: (ישעיה מח, כא) "מים מצור הזיל למו ויבקע צור ויזובו מים", אחר שהזכיר "מים מצור" כדי שלא תבין שהיו מופקדים שם מתחת הצור, לכך הוסיף לומר "ויבקע צור". או יאמר "ונתן מימיו" בו בעצמו, כלומר שיזלו המים ממנו בתוכו ומסביבותיו, "והוצאת להם מים", שיצאו ממנו נהרות מושכין שהרי אי אפשר לכל ישראל האנשים והטף לשתות על גוף הסלע גם להשקות בעירם שם אם כן ימשיכו משם נהרים ויאורים רחבי ידיים, והוא לשון הכתוב: (תהלים עח, טז) "ויוציא נזלים מסלע ויורד כנהרות מים", "ויוציא נזלים מסלע" באור "ונתן מימיו", "ויורד כנהרות מים" באור "והוצאת להם מים".